

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESÍTŐJE
LVIII. ÉVFOLYAM, 2016. 2. SZÁM

Szerkesztők

TRINGLI ISTVÁN (felelős szerkesztő)

FÓNAGY ZOLTÁN, OBORNI TERÉZ, PÓTÓ JÁNOS, ZSOLDOS ATTILA (rovatvezetők)
GLÜCK LÁSZLÓ (szerkesztőségi munkatárs)

Szerkesztőbizottság

FODOR PÁL (elnök),
BORHI LÁSZLÓ, ERDŐDY GÁBOR,
GLATZ FERENC, MOLNÁR ANTAL, ORMOS MÁRIA,
OROSZ ISTVÁN, PÁLFFY GÉZA, PÓK ATTILA, SOLYMOSI LÁSZLÓ,
SZAKÁLY SÁNDOR, SZÁSZ ZOLTÁN,
VARGA ZSUZSANNA

A szerkesztőség elektromos postája: tortenelmiszemle@btk.mta.hu

---

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNYOK

- Fodor Pál–Varga Szabolcs: Zrínyi Miklós és Szulejmán halála 181
- Bartha Ákos: Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai szocializációja és 1919 előtti ideológiai portréja 203

MŰHELY

- Szöcs Tibor: Kinek az embere? Az alországbíró és az országbíró viszonya a 13. század második felében 245
- Lakatos Bálint: Dózsa György, Jean Hannart és a „ceglédi kiáltvány”. Három újabb forrás az 1514. évi parasztháború eseménytörténetéhez 277
- Bodnár Krisztián: „...ki fog felelet terhével tartozni, a Tekintetes Úr kétség kívül tudni méltóztatik”. Kossuth Lajos és a sátorlajújhelyi kolerabizottság tagjainak kollektív lemondása 1831-ben 303

DOKUMENTUMOK

- Kecskés D. Gusztáv: Bizalmas helyzetjelentés a gyengülő ellenfélről: NATO-szakértők az átalakuló szovjet blokkról (1989. november) 315

VITA

- Kármán Gábor: Pax és pacificatio. Kísérlet egy fogalmi tisztázásra a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség viszonyának megértése érdekében 341

BODNÁR KRISZTIÁN

„...ki fog felelet terhével tartozni, a Tekintetes Úr kétség kívül tudni méltóztatik”

Kossuth Lajos és a sátoraljaújhelyi kolerabizottság tagjainak
kollektív lemondása 1831-ben

Jóllehet a 19. század első harmadának leg-súlyosabb magyarországi járványával kapcsolatos ismereteink az elmúlt évtizedekben jelentősen bővültek, és Zemplén vármegyére vonatkozóan is rendelkezésünkre áll egy viszonylag régi monográfia,¹ mégis vannak még fehér foltok az eseménytörténetben. A Sátoraljaújhely környékén dühöngő betegség és a jobbágy-lázadás történetéből elsősorban a demográfiai vagy a politikai problémák érdekelték a kutatókat. A „fehér foltok” egyike az Újhelyen a járvány kezelésére létrejött bizottság tagjainak lemondása, majd pozíciójuk újbóli vállalása.

Zemplén vármegyében 1831 telének végén létrehoztak egy „kiküldöttséget”, amely a kolerával kapcsolatos teendők elvégzését kapta feladatául. Nyáron, amikor már Sátoraljaújhelyre is átterjedt a fertőzés, a megyei tisztikar Velejtére tette át a székhelyét, Sátoraljaújhelyen pedig július elején Bodó Lajos vezetésével megalakult a helyi bizottság a vész elhárítására. A hónap végén azonban a tagok egymás után lemondtak (26-án, illetve 27-én), a városi polgárok pedig kétségbeesésükben a megye vezetéséhez fordultak, amelynek sikerült rábeszélnie a lemondottakat a hivataluk továbbvitelére.

A témáról szóló szakirodalom és a Kossuth Lajosról született életrajzok megemlítik ugyan ezt az esetet, de mélyebben nem vizsgálták meg, és a vonatkozó forrásanyagból is csak kevés érhető el nyomtatásban. A lemondással kapcsolatban megvizsgáljuk annak okát, háttérében a politikai különbségeket, illetve a vármegyei tisztségviselők (elsősorban Dókus László első alispán) és a lemondott bizottsági tagok közötti kapcsolatrendszer. Azt is szemügyre vesszük, hogy a történeti munkákban mit tartottak fontosnak elmondani a történekről, illetve hogy a történészek szövegeit befolyásolta-e a kossuthiánus narratíva, és ha igen, milyen mértékben. (Mivel a Kossuth-irodalom könyvtárnyi terjedelmű, csupán néhány jelentősebb történeti művet elemzünk.)

---

1 *Tilkovszky Lóránt*: Az 1831. évi parasztfelkelés. Művelt Nép, Bp., 1955.

A lemondás a történeti irodalomban

A Kossuthról szóló első biográfiák még a politikus életében megjelentek. Vajda Emil életrajzában a későbbi konfliktusok szemszögéből fontos szerep jut annak a megállapításnak, miszerint Kossuthot mindenütt szívesen látták a városban, és az alispáni termekben is otthonosan mozgott. A felkelés és a lemondás történéseiről azonban keveset szól, kiragadja azt a pillanatot, amikor Kossuth lecsendesíti a forrongó tömeget, s Vajda élesen bírálja a megyei tisztkart a menekülés miatt.² Hasonló elbeszélést szőtt Áldor Imre is az életrajzában, szintén kiemelve Kossuth népszerűségét: „A megyei alispán, more patrio, nyitott házat tartott a közgyűlések alkalmával. S a hol annyi nulla megfordult, hogyan hiányozhatott, hogyan ne részesülhetett volna szíves látásban ott Kossuth Lajos.”³ A bizottság tagjainak ügyét ő is mellőzi, de romantikus pátoosszal és drámaian írja le a dühös tömeget, s azt, ahogyan Kossuth a sátorlajújhelyi piacon lecsendesíti a zendülni akarókat. Részletesebben szólt a politikus emberbaráti tevékenységéről – kórházak rögtönzése, betegek látogatása, gondoskodás orvosról, gyógyszerekről –, s szintén kritikával illeti a megyei vezetést: „A tekintetes vármegye néhány kisistene, kik a rendetlenségek kezdetén kereket oldottak, s befolyásukból e miatt csak annyit vesztek, a mennyit Kossuth ellenkező eljárásával nyert, szépen köszönte meg aztán neki e szolgálatot.” Hozzátette még azt is, hogy „a megyei atyafiságnak amúgy is éles szálla volt a szemében Kossuth folyvást növekvő népszerűsége”.⁴ Ezek az elbeszélések tehát Kossuth pozitív vonásait és cselekedeteit hangsúlyozva őt teszik meg a történet főszereplőjévé, felnagyítva a jelentőségét.

A helyzet Kossuth halálát követően sem változott, hiszen lényegében ugyanazek a motívumok ismétlődtek a különböző életrajzokban. Sas Ede rövid munkájában szintén kerüli a kolerabizottság ténykedésének vizsgálatát, csak a zendülési kísérletről ejt néhány szót, Kossuthot a Naphoz hasonlítva héroszivá növeli: „világosságot lövelt a tudatlan nép elméjébe, hogy a veszedelem nem emberi gonoszság műve, de Isten megpróbáltatása”.⁵ Hasonló történetet sző Magyar Győző is életrajzában, amelyből ugyancsak kimarad a bizottmány munkájának ismertetése, Kossuth pedig mesei hőssé válik: „Mint a mesebeli varázsszó a gonosz szellemeket, úgy fegyverezte le ez az újhelyi nép szenvedélyeit.”⁶ Gracza György több kiadást is megért biográfiájában csak a kitörni készülő lázadást az utolsó pillanatban megfékező Kossuthról szólt,⁷ míg Hegyaljai Kiss Géza azt is megemlíti, hogy Kossuth Lajos a bizottság elnökeként az életét is veszélyeztette.⁸ Mivel Kossuth valójában csak a testület egyik tagja volt, Hegyaljai Kiss tudatosan vagy akaratlanul torzít, amikor ekkora hatalmat tulajdonít neki.

2 *Vajda Emil*: Kossuth Lajos. Élet- és jellemrajz. Franklin, Bp., 1892. 22. skk.

3 *Áldor Imre*: Kossuth Lajos élete és pályája. Franklin, Bp., 1892. 18.

4 Uo. 18–19.

5 *Sas Ede*: Legendás idők legendás hőse. Kossuth Lajos élete. Singer és Wolfner, Bp., 1905. 11.

6 *Magyar Győző*: Kossuth Lajos élete. Lampel, Bp., 1909. 13–14.

7 *Gracza György*: Kossuth Lajos élete, működése és halála. 3. kiad. Lampel, Bp., é. n. 14.

8 *Hegyaljai Kiss Géza*: Kossuth Lajos. Élet és jellemrajz. I. Sylvester, Tahitótfalu, 1928. 20–21.

A „fordulat évét” követő ideológiai váltás jól nyomon követhető a témánkhoz kapcsolódó munkákban. Kerékgyártó János vaskos biográfiája sem említi a bizottság tagjainak ügyét, viszont a lázadást meggátló Kossuthot 1848-as önmaga kicsinyített másaként ábrázolja.⁹ Az 1947-ben megjelent kötetben nem nehéz észrevenni a forradalom és szabadságharc centenáriumára való készülődést, illetve a Kossuthot átértelmezni/kisajátítani törekvő elképzeléseket. Még tendenciózusabb a népszerűsítő szándékkal íródott, leegyszerűsítő könyvecske, amelyben Kossuth szintén a bizottság elnökeként szerepel. A szerzők itt már bűnül róják fel a lázadók lecsillapítását: „már ekkor felfigyelhetett volna arra, hogy a nemességnek saját fennmaradása érdekében kell valamit tennie a jobbágyorszországra [...] Kossuth azonban ekkor még a megyei nemesség feudális álláspontjáról nézte az eseményeket és a városon belül leszerelte az »elégedetleneket«.”¹⁰

Kosáry Domokos tudományos kritériumoknak eleget tevő, 1946-ban megjelent Kossuth-biográfiájának elbeszélése szerint július 7-én megalakult a sátoraljaújhelyi bizottság, és ebben Kossuth volt az egyik „főszereplő”, aki 17-én az alispánnak szóló jelentésében kritikával illette Dókust, amiért az „hivatalos kötelességénél fogva Újhelyt idehagyni kénytelenítettet”.¹¹ Kossuth megemlíti, hogy ő nem „gáncoskodni” akar, és hogy a félelem „a legfelsőbb polcot” érte el, vagyis óvatosan, de egyértelműen bírálja a megyei tisztkart. (Kossuth már korábban is többször felhívta magára a figyelmet kritikus hozzáállásával, például a Vay Miklós elleni közgyűlési támadással 1831 elején. Erről a híres-hírheft esetről Kazinczy borzongással emlékezett meg, és „zendülésre” emlékeztető jeleket vélt abban felfedezni.)¹²

Kosáry szerint a közgyűlés nem tett semmit a helyzet javításáért, fenntartotta a kordont a város körül, sőt meg is róttá a bizottságot. Ő ezt tartja a lemondások fő okának; először Nagy Lázár kérte a felmentését, utána Kossuth, majd a többiek is. Az újhelyiek levélben fordultak a megyei vezetőséghez, kérve a segítségüket. „Ennek, érthető módon, az alispán is jobbnak látta eleget tenni, úgy hogy Kossuth rövidesen újból elfoglalta hivatalát.”¹³

Barta István hasonló módon rajzolja meg az eseményeket. Ugyanazokat a mozzanatokot említi meg, a Kossuthtól vagy a jegyzőkönyvekből vett idézetek is jórészt egybevágóak azokkal, amelyeket Kosáry citált. Ő azonban idézi a jelentésből Kossuthnak az egészségi állapotáról szóló panaszát is, valamint sokkal kemé-

9 *Kerékgyártó János*: Kossuth Lajos. Athenaeum, Bp., 1947. 25.

10 *Lukács Lajos–Mérei Gyula–Spira György*: Kossuth Lajos. Rövid életrajz. Művelt Nép, Bp., 1952. 11.

11 *Kosáry Domokos*: Kossuth Lajos a reformkorban. 2., bőv. kiad. Osiris, Bp., 2002. (Millenniumi Magyar Történelem. Életrajzok) 87.

12 Pl. Kazinczy Ferenc levelezése. XXI. (1829. január 1–1831. augusztus 20.). Kiadja Váczy János. MTA, Bp., 1911. 457–458. Kazinczy Bártfay Lászlónak. 1831. január 25.; *Gálos Rezső*: Kazinczy-levelek. Irodalomtörténet 39. (1951) 2. sz. 228–229. Kazinczy Barkassy Imrénnek. 1831. január 24.; *Barta István*: A fiatal Kossuth. Akadémiai, Bp., 1966. 35. skk.; *Erdmann Gyula*: Zemplén vármegye reformellenzéke 1830–1836. Kazinczy Ferenc Társaság–Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc, 1989. 13. skk.

13 *Kosáry D.*: i. m. (11. jz.) 89.

nyebben ítél a tisztikarról: „A megyei apparátus csődje, a vezetők önzése, gyáva-sága és tehetetlensége, mellyel a rájuk bízott népet cserben hagyták, még jobban eltávolítja Kossuthot ettől a rétegtől, s olyan erős bírálatra készíti, amelynek következményeit nem sokkal később súlyosan kell éreznie.”¹⁴ Barta álláspontja szerint tehát később retorziók érték Kossuthot a vezető tisztviselők részéről, és ő nagy jelentőséget tulajdonított a politikai ellentéteknek is az eset elemzésében.

Szabad György „politikai életrajzában” Kossuthot a kolerabizottság legfőbb ügyintézőjeként mutatja be. Részletesen beszámol arról, hogy a fiatal politikus élesen bírálta a Velejtére futott tisztikart, de ő is megrovásban részesült, amire válaszul lemondott, majd a városi tanács és az első alispán kérésére mégis vállalta hivatalát.¹⁵ Szabad koncepciója azonban a korábbiaknál távlatosabb: idéz Kossuthnak egy évvel később, a fogságából az édesanyjának írott leveléből, amelyben a politikus visszaemlékszik a járvány során végzett tevékenységére és a lázongó tömeg általa történt megnyugtására.¹⁶ (Szabad nem foglalkozott a visszaemlékezések „hitelességének” kérdésével, nem vetette fel az emlékezés és a „narratív identitás” lehetséges összefüggését és a politikai karrierépítés kontextusát sem. Arról sem felejtkezhetünk el, hogy Dókus László a Kossuthot elítélő bírák között foglalt helyet.) Az elbeszélésben a kolerabizottsági szereplésből egyenesen következik az a politikai indíttatású hajsza, amit állítólag a megyei vezetés szervezett meg 1831 őszétől kezdve Kossuth Lajos ellen, a fiatal politikus eltávolításának céljával.¹⁷

1982-ben látott napvilágot az a forráskiadvány, amely a Kossuth Lajoshoz köthető sátoraljaújhelyi levéltári anyagokat adta közre. Ebben azonban a dokumentumok értelmező magyarázatok nélkül szerepelnek.¹⁸ Az 1980-as évek közepén jelent meg Konstantin József ismeretterjesztő cikke, amely jól mutatja, milyen szívósan éltek tovább az ellenzék és a bécsi politikát „százszázalékosan kiszolgáló helyi arisztokrácia” küzdelméről korábban szőtt történetek.¹⁹ Erdmann Gyulának a rendszerváltozás időszakában megjelent vékony kötete sem szentelt túl sok teret a kolerabizottság szerepének, a lemondásról tudomást sem vett.²⁰ Ács Tibor ismeretterjesztő könyvében tömören ír a bizottság tagjainak küzdelmeiről, de a konfliktusokat nem elemzi, a lemondásról sem ejt szót, viszont ő is átveszi a Kossuthnak a hatóságok általi megbuktatásáról keletkezett toposzokat.²¹

14 *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 52.

15 *Szabad György*: Kossuth politikai pályája ismert és ismeretlen megnyilatkozásai tükrében. Kossuth–Magyar Helikon, Bp., 1977. 20–22.

16 A levelet ld. Kossuth Lajos iratai 1837. május–1840. december. Hütlenségi per, fogság, útkeresés. S. a. r. Pajkossy Gábor. Akadémiai, Bp., 1989. 607–608. (Magyarország újabb kori történetének forrásai. Kossuth Lajos összes munkái VII.)

17 *Szabad Gy.*: i. m. (15. jz.) 25.

18 Kossuth Lajosra és családjára vonatkozó iratok Zemplén vármegye levéltárában. Összeáll. Hógye István. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc, 1982. (Borsodi Levéltári Füzetek 20.)

19 *Konstantin József*: Kossuth sátoraljaújhelyi éve. Borsodi Művelődés 10. (1985) 3. sz. 52.

20 *Erdmann Gy.*: i. m. (12. jz.).

21 *Ács Tibor*: Kossuth Lajos. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, Bp., 1994. 10–11.

Hermann Róbert is elsősorban a lázadásra készülő tömeg lecsillapításának történetére és a Kossuth ellen hangolódo megyei vezetésre összpontosítja a figyelmét népszerűsítő összefoglalásában.²² Dobszay Tamás Kossuth pályaképét összefoglaló munkájában szintén felbukkan a politikus ellehetetlenítéséről szóló koncepció, de nem esik szó a kolerabizottságban törtétekről.²³

A Kossuth-bicentenárium alkalmából jelent meg az a helytörténeti jellegű forrásgyűjtemény, amely Kossuth és Zemplén megye kapcsolatát állította a középpontba. Néhány sorban – Barta István megállapításaira támaszkodva – összegzi a lemondással kapcsolatos ismereteket, ám megkérdőjelezi azt, hogy valóban Kossuth lett volna a védekezés főszereplője.²⁴

Mások által nem idézett levéltári források (például a kolerabizottsági jegyzőkönyvek) felhasználásával több újdonságot hozott Oláh Tamás tanulmánya, amely részletesen foglalkozott a bizottmány működésével, Kossuth tevékenységének jelentőségével, szolt a lemondásról, de a konfliktus hátterét nem vizsgálta.²⁵

A fenti áttekintés alapján kimondható: a lemondás ügyét még a zempléni kolera eseményeivel részletesen foglalkozó munkák zöme sem említette. Ha szóba hozták is, nem tulajdonítottak neki nagy jelentőséget, hanem inkább a jóval drámaibb leírásra alkalmas biztosító újhelyi zendülési kezdeményre összpontosítottak. A szerzők jelentős része kritikátlanul vette át egymástól vagy a közös ősforrásból az információkat, amelyek alapján tendenciózus véleményeket fogalmazott meg, illetve forráskritika nélkül a kossuthi (ön)elbeszélésekre támaszkodott. Még a tudományosság kritériumainak megfelelő művek zöme sem tartalmaz hivatkozást például a kolerabizottsági levéltári anyagokra, így többek között sem Barta István, sem Kosáry Domokos nem épített rájuk az elbeszélésében, sőt azt sem említették meg, hogy egyáltalán tudomásuk lenne ezen források létezéséről.

A bizottság tagjainak lemondásáról mai szemmel

Ha rekonstruálni akarjuk, mi állhatott a lemondások hátterében, és hogyan is zajlott le a folyamat, érdemes kissé hátrébb mennünk az időben. A megyei vezetés július elején tette át székhelyét a járvány által fenyegetett Újhelyből Velejtére. (Egyes művek szerint azért, mert Dókus alispánnak itt volt kastélya.²⁶ Ezt az állítást azonban valószínűleg egymástól vagy egy közös ősforrástól veszik át, mert Dókus László ott nem bírt kastéllyal; valószínűleg arra az épületre utalhatnak, amelyben ekkoriban Szapáry Etelka lakott.) Ez a körülmény nehézkessé teszi az

22 *Hermann Róbert*: Kossuth Lajos élete és kora. Pannonica Holding, [Bp.,] 2002.

23 *Fónagy Zoltán–Dobszay Tamás*: Széchenyi és Kossuth. Kossuth, [Bp.,] 2003.

24 *Oláh Tamás*: Kossuth Lajos és Zemplén vármegye. Forráskiadvány. Szerk. Dobrossy István. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár–Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 17.

25 *Oláh Tamás*: Kossuth Lajos ifjúkora (1808–1832). In: Testvérmúzsák Kazinczy korában. Előadások, tanulmányok, beszélgetések. Szerk. Nyíri Péter. A Magyar Nyelv Múzeumáért Alapítvány (Sátoraljaújhely)–Széphalom, 2013. 94–95. (Múzsák kertje. A Magyar Nyelv Múzeuma füzetei 1.)

26 *Kosáry D.*: i. m. (11. jz.) 86. Ugyanígy vélekedik *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 47. is.

események rekonstruálását, mert gyakran a Velejtén ülésező Középponti Biztosság jegyzőkönyveihez vannak csatolva a városi jegyzőkönyvek, de az egyéb (perbenyiki, mádi, tokaji stb.) anyagok is. Megesik, hogy ugyanahhoz a témához később is visszatérnek, tehát későbbi jegyzőkönyvekben foglalkoznak korábbi eseményekkel, így néha majdnem áttekinthetetlen az ügykezelés. Július 9-én az újhelyi bizottság előtt felolvasták Dókus levelét, amelyben „a méltóságos gróf főispán és királyi biztos úr önagsága előlülése alatt tartott kiküldöttség rendelkezéséhez képest az Újhelynek némely házaiban, ’s utcaiban elterjedt epekórság miatt az első alispáni hivatalnak folytatása tekintetiből, – olly egészséges helyre, melly ezen nyavalyának gyanúja alá teljességgel nem esik, – lett elutazását hírül adja”.²⁷

A vezetésnek a megyeközpontból való eltávozása sokak számára tűnhetett úgy, hogy az illetékesek cserbenhagyták a város lakosságát, miközben a helyben maradt kolerabiztosoknak nehéz körülmények között, a betegségtől fenyegetve kellett dolgozniuk. A távozás mozgatórugója lehetett a félelem is, de figyelembe vehetjük azt a megfontolást is, hogy amennyiben a járvány következtében vezetés nélkül marad a megye, zűrzavar keletkezett volna.

Kétségtelen, hogy Kossuth és a helyi vezetés viszonya nem volt súrlódásmentes, ám a történeti feldolgozások sora forrásokra való hivatkozások nélkül tényként közli, hogy Zemplénben a vármegye befolyásos, kormánypárti nemesi elitje mindenáron el akarta lehetetleníteni őt, és hogy szinte minden törekvésük csak erre irányult.²⁸ Valójában a kulcsszereplőként megnevezett Dókus László alispán és Kossuth ekkori viszonyáról szinte semmi konkrétumot nem tudunk.

Mindamellet az ügynek lehetett politikai vetülete, hiszen Zemplén vármegyében erősnek számított ugyan az ellenzékiesség, ám a megyei vezetés jelentős része kormánypárti volt. Nyilvánvalóan ilyen felfogásban tevékenykedett az 1830-ban főispánná lett Mailáth Antal. Az alispánok pártállásának megítélése viszont bizonytalanabb, ugyanis ők kevéssé számítottak markáns, nagy formátumú egyéniségnek, még helyi szinten is inkább a második vonalhoz tartozóknak tekinthetjük őket. Szent-Iványi Károly akkori másodalispánról kevés az információ, Barta István szerint Mailáth „készséges eszköze, s a kormány szándékainak támogatója volt”.²⁹ Dókus László első alispán Erdmann Gyula szerint ellenzéki követ volt,³⁰ Szócs Sebestyén ultrakonzervatívnak nevezi,³¹ Pálmány Béla pedig a néhány éve megje-

27 Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátoraljaújhelyi Fiókleveletára (= MNL BAZML SFL) IV. 2002. Zemplén Vármegye Epekórságot Elhárító Bizottmányának iratai, 1831. év, 2. doboz, E 160. számú jegyzőkönyvi bejegyzés.

28 Ld. pl. *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 33.: „Kossuth ekkor [1830 augusztusában – B. K.] kerülhetett szembe először a nagyhatalmú arisztokráciával [ti. Mailáth Antallal – B. K.], aki ettől kezdve éveken át makacs következetességgel gátolta a nagyrotörő fiatal ügyvéd boldogulását.”

29 *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 67.

30 *Erdmann Gyula*: Szabadság és tulajdon. Az 1839–40. évi országgyűlés története. Országgyűlés Hivatala–Argumentum, Bp., 2014. (Az Országgyűlés Könyvtára. Parlamenti értekezések) 93.: 66. jz. Itt nyilván meg kellene különböztetni a követek valós pártállását attól, hogy milyen beállítottságú megye utasításait követték, hiszen a kettő között jelentős eltérések lehetségesek.

31 *Szócs Sebestyén*: A városi kérdés az 1832–36. évi országgyűlésen. Budapest Főváros Levéltára, Bp., 1996. 72. (Várostörténeti tanulmányok).

lent terjedelmes prozopográfiai művében nem foglal állást a kérdésben, de idézi az 1839–1840. évi országgyűlés során készült titkosrendőri jelentést, amely Dókust udvarhű személyként mutatja be.³² Barta István kutatásai szerint Reviczky kancellár utasítására Mailáth besúgókat keresett, és Dókus Lászlót – aki akkor még főjegyző volt – sikerült beszerveznie 1831 elején, amiről a nyilvánosság természetesen nem tudott.³³

Dókusék Velejtére költözése után az első alispán helyettese a megyeszékhelyen Bodó Lajos lett, és megalakult a hat felügyelőből álló újhelyi bizottság. Gönczy Sámuel felügyelt az élelmiszerügyre, Balásházy János a piacra, Lehoczky László a betegekre, Nagy Lázár a „gyanús” házakra, Kossuth a veszteglőházakra és a halottak eltemettetésére, Fekete Pál pedig a kórházra. A várost 12 részre osztották, és a nemesi és előkelőbb polgári személyekből egy-egy osztályos commissariust neveztek ki, akik a felügyelő táblabíráktól függtek.

A felügyelőknek is nevezett bizottsági tagok közül az utókor számára kétségtelenül Kossuth a legismertebb; Balásházy is ismert ellenzéki személyiség volt Zemplénben, aktívan részt vett a Casino ügyeinek vitelében, ügyvédként is dolgozott, nem mellesleg pedig elismert és Marczibányi-díjjal jutalmazott író volt, az Akadémia rendes tagja. Vécsey a zempléni ellenzék egyik prominens személyisége volt ekkoriban. Nagy Lázár a sárospataki Bretzenheim-uradalom fiskálisa volt, és Vay Miklós őt és Lehoczkyt is báró Vécsey Pál köréhez tartozónak sorolta.³⁴ 1829-ben a megyei összeírást felülvizsgáló bizottság tagja volt Kossuthtal és Balásházyval együtt, a következő évben pedig újra együtt tevékenykedett Kossuthtal az összeírásban a nádor által kifogásolt pontok felülvizsgálatát végző bizottságban. Lehoczky is ellenzéki volt ekkoriban, de csak 1849 után, a neoabszolutizmus hivatali apparátusában futott be jelentősebb karriert: helyettes megyefőnök, majd az 1860-as évek elején főispáni helytartó lett.³⁵ A kolerabiztosok – ezt lemondólevelükben is hangsúlyozták – csak addig vállalták a megbízatást, amíg valamilyenük le nem mond. Hogy miért kötötték ilyen feltételhez a terhes megbízatás elfogadását, arra nézve nincs explicit magyarázat a forrásokban. Csak feltételezhetjük, hogy a tagok az egymás iránti kölcsönös személyes bizalmat a testület működőképessége feltételének tartották a rendkívüli – a szó szoros értelmében életveszélyes – körülmények között.

A bizottság megbízatása nem volt könnyű, a lemondólevelekben visszatérő panasz volt az elszenvedett „méltatlanságok” sorozata. Sokan ellenálltak az óvintézkedéseknek, megesett, hogy az orvosok sem végezték tisztességesen a munkájukat. Nagy Lázár pedig hiába panaszkolt már július elején, hogy néhány helyről nem jelentik a betegek és a halottak számát, a hatóságok erélytelensége miatt nem történt semmi.³⁶ Nyilván az sem könnyítette meg a biztosok ténykedését, hogy

32 *Pálmány Béla*: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848. I. Argumentum–Országgyűlés Hivatala, [Bp.] 2011. 885–886.

33 *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 44., ld. uo. a 33. jz.-et is.

34 Uo. 35.; *Kosáry D.*: i. m. (11. jz.) 83.

35 *Barta I.*: i. m. (12. jz.) 257.

36 MNL BAZML SFL IV. 2002., 2. doboz, E 170. számú bejegyzés.

nem teljesen önként vállalták a munkájukat.³⁷ Valóban nehézségeket okozhatott a felügyelőknek, hogy Sátoraljaújhelyt is el kellett zárniuk a hatóságoknak a kolera miatt. Dókus ezt hírül adó hivatalos levelét július 10-én olvasták fel a városban. Ugyanakkor azt is elrendelte, hogy a rászorulóknak osszanak gabonát, és közölte, hogy az előző évben megkoronázott V. Ferdinánd pénzsegélyben fogja részesíteni a városi lakosságot.³⁸ Július 12-én tették közhírré a megyeszékhelyen az első alispán újabb levelét, amelyben tudomására adta a közösségnek, hogy az ifjabb király a koronázási ajándékából 750 konvencionális forintot küld Újhelynek, és el is rendelte a pénz kifizetését. Az újabb gabonavételre fordítandó adományból Balásházy-nak 200, Kossuthnak 250, Feketének 50, Gönczynek 250 forint jutott.³⁹ 15-én tárgyalták Dókus előző napi levelét, amelyben hírül adta, hogy tizenöttel növeli az Újhelybe rendelt katonai örök számát, és rendelkezett gabona, főzelék, tűzifa és vágómarhák beszerzéséről.⁴⁰

Úgy tűnhetett, komolyabb problémák nélkül sikerül kezelni a vészhelyzetet, mígnem a július 22-i újhelyi ülésen Nagy Lázár bejelentette, hogy le kíván mondani. Ezt nem fogadták el, és közölték, hogy segítségként Szenczy András továbbra is mellette marad. Együttal utasították az újhelyi biztosságot, hogy a város tehetősebb lakosait szólítsák fel pénzkölcsönzésre, aminek eredményeként 1000 forintot sikerült felvenniük.⁴¹ Sátoraljaújhely több ok miatt is nehéz helyzetben volt. Az 1810-es évektől kezdve sok utalást találhatunk a rossz időjárás (felhőszakadások, jégverések) okozta károkra, gyenge terméseredményekre,⁴² ami az éhínség szélére sodorhatta az itt élőket. A város határát egy 1852-ben készült felmérés 16 350 holdra tette, ebből mindössze 2418 hold volt szántóföld, ráadásul a földeket a második osztályba sorolták.⁴³ Újhely nem volt önellátó gabonából, a megélhetéshez szükség volt arra is, hogy az aratók a szabolcsi, szatmári és más síksági területeken vállaljanak munkát. A kolera terjedése ezt megnehezítette, ám július 23-án Mailáth Antal (Zemplén megye főispánja és egyben a térség kolerabiztosa) levélben tudat-

37 A történeti irodalom általában nem jelzi egyértelműen sem az újhelyi, sem más biztosságok esetében, hogy milyen módon töltötték be ezeket a posztokat, de rendszerint a „kirendelés” szót használják, ami nem önkéntességet sugall. Pl. *Novák László*: Pestis-, himlő- és kolerajárványok Pest-Pilis-Solt vármegyében a XVIII–XIX. században. Bács-Kiskun megye múltjából 4. (1982) 300. Szintén az önkéntesség ellen szól az is, hogy országszerte előfordultak olyan esetek, amikor az örök, orvosok és egyéb résztvevők nem voltak kellőképpen buzgók. Erre példa *Kiss Ákos*: Az 1831. évi kolerajárvány Pest megyében. Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei 35. (1965) 31.

38 MNL BAZML SFL IV. 2002., 2. doboz, E 161. számú bejegyzés.

39 Uo. E 192. számú bejegyzés.

40 Uo. E 214. számú bejegyzés és a következők.

41 Uo. E 253. és E 254. számú bejegyzések. Valószínűleg ezt egészíti ki az a némileg későbbi feljegyzés, mely szerint a július 23-i, újhelyi ülésen Gönczy Sámuel bejelentette, hogy a Ferdinándtól kapott pénz elfogyott, ezért valamelyik tehető földesúrtól kellene kölcsönt felvenni. E probléma megoldásával őt és Kossuthot bízták meg. Uo. 3. doboz, E 277. számú bejegyzés.

42 *Réthly Antal*: Időjárási események és elemi csapások Magyarországon 1801–1900-ig. I. OMSZ, Bp., 1998. 193., 256., 262.

43 MNL BAZML SFL V. 1. Sátoraljaújhely város iratai (1111) 1617–1876 (1898), I. fejezet, I. 172.

ta Dókusal, hogy lehetővé teszi a termékeny vidékekre való utazást munkaszerzés céljából.⁴⁴ Az orvoshiányt is megpróbálták enyhíteni: Mailáth később arról értesítette az első alispánt, hogy három orvos és hat seborvos fog a megyébe érkezni.⁴⁵

Érdemes röviden utalni arra a levélre is, amelyet július 22-én Dókus írt Bodó Lajosnak. Ez többek között arról értesítette az újhelyi bizottság vezetőjét, hogy „[a]rra nézve, hogy az újhelyi kastély (?) helyekbe minden némű főzelékek, kása, gersli, gríz, tatárka és árpa, dara, lencse, borsó, paszuly, és köles kása, és liszt vitessen el adás végett az újhelyi és bodroglői járásoknak, úgy szinte a' zempléni, gálszécsi és nagymihályi kerületeknek szolgabírái az 1462^{ik} sz. a. újra felszólítottak, 's e részben általok különösen a' földes uraságok is a' segedelem siető nyújtására hathatósan fel serkentetni határozottak”.⁴⁶ Az „újra” szó árulkodó: a megyei hatóságoknak nem volt elég hatalma a döntések végrehajtásához, vagy a felszólított szolgabírók objektív okokból – az élelmiszerkészletek hiánya miatt – nem tudták teljesíteni az utasításokat. Utóbbi esetben a megismételt utasítások is nyilván kevés eredménnyel járhattak. Az is kiderül az idézett részletből, hogy elsősorban a növényi eredetű élelmiszerekkel próbálták biztosítani a rászorultak túlélését. A levélben szó esik még bizmut és klórmész beszerzéséről is. A rendelkezésre álló források alapján nem dönthető el, mennyire volt jogos a városi kolerabiztosoknak a megyei vezetésre vonatkozó panasza, illetve hogy a hatóságok mindent megtettek-e a lakosság érdekében, amire lehetőségük volt.

A 22-i újhelyi gyűlés jegyzőkönyvét 31-én olvasták fel Velejtén. Nagy Lázár lemondási kísérletére reagálva „az előlülő első alispán által kinyilatkoztatván, hogy ez eránt, a' nevezett felügyelő táblabírónak mindenkor tapasztalt buzgóságát továbbá is fel fogja szólítani”,⁴⁷ így az ügy elintézettnek tűnt. Ezek után nagy riadalmat okozott Sátoraljaújhelyen, hogy 26-ától kezdődően leköszönt a hat felügyelő táblabíró. 26-án ismét Nagy Lázár nyújtotta be a lemondását, részben rossz egészségi állapotára, részben egyéb terheire hivatkozva. Bár állítása szerint „nem az ön haszon keresés, nem a' dicsőségre való vágyakodás” vezérelte őt, hanem a „közboldogság” és a „jó rend feltartása”,⁴⁸ mégis kicsendül a sorokból a megsértett önérzet.

Ekkor kapott jelentőséget az a kitétel, hogy a felügyelők csak addig vállalják a megbízatásukat, amíg egyikük le nem mond. 27-én megszületett Kossuth, illetve Lehoczky lemondólevele is. (Sajnos a többieké nem található meg a levéltári anyagban, jóllehet a levelek hátoldalán számozás is jelzi a sorrendet, némelyik irat azonban hiányzik.) Kossuth önérzetes módon számon kéri a bizottság elnökét, és értékre is adja, hogy bármilyen zűrzavarért ő – tudniillik Bodó Lajos – lesz a felelős („ki fog felelet terhével tartozni, a tekintetes úr kétség kívül tudni méltóztatik”). Kossuth is hivatkozik arra, hogy a közjóért feláldozta az egészségét, és azért

44 MNL BAZML SFL IV. 2002., 2. doboz, E 251. számú bejegyzés, mellette a levél is csatolva van.

45 Uo. E 263. számú bejegyzés.

46 Uo. 3. doboz, az E 276. számú bejegyzéshez csatolt levél.

47 Uo. E 276. számú bejegyzés.

48 Uo. 2. doboz, az E 271. számú bejegyzéshez csatolt levél.

is kéri, hogy „viselje más is ezen háladatlan terhet”, mert szerinte „[v]annak városunknak s a tekintetes biztosságnak több nálamnál nagyobb tekintettel, erővel, activitással bíró tagjai”.⁴⁹ Kossuth másnap reggelig adott időt arra, hogy betöltsék a helyét. Lehoczky László a szintén 27-i levelében ugyanígy a szenvedésekkel és a másokkal való tehermegosztással érvelt a lemondása mellett.

Az a körülmény, hogy a felügyelők egyszerre mondtak le a tisztségükről, valószínűsít egy előzetes informális megbeszélést. Írott nyoma nincs az előkészítésnek, s mivel a feladatuk ellátása során folyamatosan kapcsolatban álltak egymással, nem is volt szükség írásos kommunikációra. Azt sem lehet megállapítani, hogy ki volt a kezdeményező; az elnöklő Bodó Lajos mindenesetre úgy vélekedett a Dókusnak írott, július 28-i levelében, hogy a többség Kossuth példája után ment, és egyúttal elpanaszolta Kossuth megnyilvánulásait is.⁵⁰ Felmerülhetne az a gyanú is, hogy a bizottsági tagok a lemondással valójában csak fenyegetőzni akartak, hogy megerősítsék pozíciójukat. A város valóban nem fogadta el a lemondást, az egészség és a rend fenntartásának folyamatoságára hivatkoztak a vészhelyzetben, illetve az ügyet a „középponti felügyelőséghez” irányították, mivel az nevezte ki a tisztviseleket. Ugyanakkor mégis személycserét hajtottak végre, miután úgy tűnt, hogy képtelenség maradásra bírni a táblabírákat. Nagy Lázár helyére Szentzy Andrászt választották meg, Kossuth helyére Kozma Pált, Lehoczky helyére pedig Göcze Károlyt. Fekete Pál augusztus elsejéig vállalta a megbízatást (egyelőre nem is találtak megfelelő személyt a helyére).⁵¹ Ezek után Bodó Lajos is úgy gondolta, hogy nem szívesen maradna a kiküldöttség elnöke, és ő is bejelentette a lemondását.

A július 30-i velejtei ülés jegyzőkönyvéből megtudjuk, hogy „[k]ülönös figyelmét ébresztette fel ezen kiküldöttségnek vitézlő Bodó Lajos táblabíró előlülői, úgy szinte vitézlő Nagy Lázár, Kossuth Lajos és Lehotzky Miklós [!] táblabíró urak felügyelői hivatalokról lett lemondások; – melyre nézve minthogy a közjó munkállása és a keresztényi kötelesség is kívánná, hogy különösen az ily szomorú helyheztetésben, bár szomorú tapasztalásokkal nevelve, de mégis mások felett a segedelem nyújtásban jártasabb szolgálattal segedelemül legyenek az ügyefogyottaknak, ennél fogva lemondásaik nem fogadtathatván el, az elől ülő első alispán úrnak az ő további megmaradások eránt f. h. 28^{án} az 1555. és 1556 számok alatt tett intézetei jóvá hagyattatnak, és [...] hivatalbeli buzgóságokra köttetik hogy a különben is csüggedésben lévő szegény sorsú ember társaikat szerencsétlenségeik közepette ne hagyják el”.⁵²

Közben (július 29-én) Újhelyen a bizottság ülésén felolvasták a helybeli közösség „esedező levelét”, amely előző nap íródott, és amelyben kifejtették, hogy csak a lemondottakban bíznak, s biblikus hangvétellel szinte átkot szórtak azokra, akik megbántják a jötevőket. Bodó Lajos előadta, hogy felszólította őt az

49 Uo.

50 Uo. az E 272. számú bejegyzéshez csatolt levél.

51 Uo. E 272. számú bejegyzés.

52 Uo. E 273. számú bejegyzés.

első alispán: hívja fel a felügyelőket munkájuk további folytatására. Minderre válaszul Kossuth „kinyilatkoztatta, hogy ámbár a ’ gyakran pihenést sem engedő fáradozás, testi erejét, és egészségét nem kevésbé meg rongálta ’s gyengítette, még is mind a ’ kormánynak, mind pedig a ’ város közönsége valóságos képviselőinek e’ ként kimutatott bizodalma előtte oly szent ösztön, melynek ellene állani polgári hibának söt véteknak tartaná”.⁵³ Kossuth hangja itt már békülékeny; feltehető, hogy megérintette őt a városiak szenvedése, de szerepe lehetett ebben a Velejtéről érkezett felszólításnak is. Az ezt tartalmazó levél ugyan nem található meg az iratok között, de tartalmáról a július 30-i ülés fentebb idézett jegyzőkönyvéből elég pontos ismeretekkel rendelkezünk. Hőgye István így foglalta össze a levél tartalmát: „Zemplén vármegye első alispánja Kossuth Lajost is felkéri társaival együtt, felügyelői munkájuk további folytatására. Tudja, hogy nehéz, terhes feladat, de a köz javára munkálkodni érdemes és hazafias kötelesség. Kéri, hogy mivel az ő jelöltjeként vállalta el a feladatot, most kérésére folytassa ezt a munkát.”⁵⁴ A végkimenetel alapján úgy tűnik, hogy ha voltak is politikai természetű konfliktusok Kossuth és a bizottság egyes tagjai, illetve a megyei tisztikar Dókus alispán nevével fémjelzett köre között, július végén sikerült félretenni a konfliktusokat a járvány megfékezése érdekében.

Végkövetkeztetések

A fiatal Kossuth zempléni pályaszakasza kapcsán ismertté vált lemondási ügygel kapcsolatban megalapozottnak tűnik az a feltevés, hogy egy összetartó, nagyjából hasonló műveltségű, szociális hátterű, zártabb csoport nyomásgyakorló fellépéséről volt szó, háttérben esetleges személyi ellenszenvekkel és több-kevesebb politikai indíttatással. Az újhelyi bizottság irataiból megállapítható, hogy a Kossuth-életrajzok visszatérő állítása szerint Kossuth-ellenes hajszát folytató kormánypárti megyei vezetésnek – élén a Kossuth személyes ellenfeleként/elleneségeként ábrázolt Dókus alispánnal – többször lett volna lehetősége a fiatal ügyvéd pozíciójából való eltávolítására. A lehetőséggel nemhogy nem éltek, hanem éppen az első alispán kérte fel Kossuth Lajost e pozíció betöltésére. Ez pedig nem azt erősíti, hogy a megyei elit kormánypárti része már ekkor a fiatal politikus ellehetetlenítésére törekedett.

Kossuth szerepe viszont valóban jelentős lehetett a lemondási ügyben: Nagy Lázár első távozási kísérletét nem követték a többiek, míg a második alkalommal, amikor Kossuth is bejelentette leköszönését – ráadásul élesen fogalmazva –, az egész bizottság követte példáját.

53 Uo. E 272. számú bejegyzés és a következők.

54 Kossuth Lajosra és családjára vonatkozó i. m. (18. jz.) 51.

KRISZTIÁN BODNÁR

„... WHO WILL BE CONSTRAINED BY THE BURDEN OF RESPONSIBILITY,
YOUR RESPECTABLE LORDSHIP CERTAINLY KNOWS WELL”

LAJOS KOSSUTH AND THE COLLECTIVE RESIGNATION OF THE SÁTORALJAÚJHELY CHOLERA
COMMITTEE IN 1831

While among the events which took place in Zemplén county in the year 1831, the cholera pandemic and the connected peasant riots are well known, another episode, interesting from the perspective of Kossuth's biography, has attracted far less scholarly attention: it is the collective resignation of the cholera committee established at Sátoraljaújhely, and their consequent reassumption of office. The first part of the study is thus a historiographical survey, which demonstrates that the majority of scholars have failed to explore the archival documents, and instead willingly exposed themselves to the influence of Kossuth's self-narratives. Most of the contemporaries thought that the prime mover behind the collective resignation was Kossuth. The author accordingly examines whether this view can be justified, and addresses three related questions: did the committee in fact operate as an organised opposition group? Can the case be interpreted as a means of exerting pressure? And finally, what means did the comital authorities, and before all the first vice-*ispán*, the pro-Habsburg László Dókus, have at their disposal to handle the problem?

It can be stated that the group in question consisted of nobles with roughly similar family backgrounds, and several among them were active as opposition public figures. Although the leading role of Kossuth cannot be demonstrated beyond doubt, on the basis of his previous activities his dominant influence over the course of events can be surmised. Yet the case can also be seen from the perspective of the reluctance of the committee members to assume the functions they were expected to discharge, their failure to tolerate popular discontent, and also the temporal relocation of the county authorities from Sátoraljaújhely to nearby Velejte. The resignation and the related conflicts can consequently be explained by several reasons, and the collective departure itself is open to a number of different interpretations.

CONTENTS

STUDIES

- Pál Fodor–Szabolcs Varga: Miklós Zrínyi and Süleyman's Death 181
- Ákos Bartha: The Political Socialization of Endre Bajcsy-Zsilinszky and his Ideological Portrait prior to 1919 203

WORKSHOP

- Tibor Szócs: Whose Man? The Relationship between the Judge Royal and Vice-Judge Royal in the Second Part of the 13th Century 245
- Bálint Lakatos: György Dózsa, Jean Hannart and the „Cegléd Manifesto”. Three New Sources on the Events of the 1514 Hungarian Peasant War 277
- Krisztián Bodnár: „... Who Will Be Constrained by the Burden of Responsibility, Your Respectable Lordship Certainly Knows Well”. Lajos Kossuth and the Collective Resignation of the Sátoraljaújhely Cholera Committee in 1831 303

DOCUMENTS

- Gusztáv D. Kecskés: A Confidential Report about the Weakening Rival: NATO Experts on the Transforming Soviet Bloc (November 1989) 315

DEBATE

- Gábor Kármán: Pax and pacificatio. An Attempt to Clarify Terminology for a Better Understanding of the Relationship between the Kingdom of Hungary and the Principality of Transylvania 341

E számunk szerzői

BARTHA ÁKOS PhD, tud. munkatárs (MTA BTK TTI) • BODNÁR KRISZTIÁN PhD-hallgató (Debreceni Egyetem) • FODOR PÁL, az MTA doktora, főigazgató (MTA BTK) • KÁRMÁN GÁBOR PhD, tud. munkatárs (MTA BTK TTI) • KECSKÉS D. GUSZTÁV PhD, tud. főmunkatárs (MTA BTK TTI) • LAKATOS BÁLINT PhD, tud. munkatárs (MTA–HIM–SZTE–MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) • SZÓCS TIBOR PhD, tud. munkatárs (MTA–HIM–SZTE–MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) • VARGA SZABOLCS PhD, főiskolai docens (Pécsi Hittudományi Főiskola)

HIM = Hadtörténeti Intézet és Múzeum

MOL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

MTA BTK = Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont

SZTE = Szegedi Tudományegyetem

TTI = Történettudományi Intézet

Folyóiratunk közlési szabályzata a www.tti.btk.mta.hu honlapon olvasható